

громадянами, підприємствами та організаціями, підготовка відповідних документів тощо. На базі цих відомостей розробляються кількісні показники оцінки, аналіз яких дає певні підстави для визначення якості, тобто ефективності роботи структурного підрозділу, органу в цілому;

по-друге, експертна інтегрована оцінка отримана від працівників різних за своїм призначенням та роллю структурних підрозділів органу, яка дозволяє на основі показників діяльності визначити єдиний індикатор оцінки роботи органу в порівнянні з іншими;

по-третє, оцінка впливу основної функціональної діяльності органу, його рішень, заходів та пропозицій на стан об'єктів (галузі, видів діяльності, підприємств тощо), які входять до сфери управління органу. Метою такого дослідження є отримання можливості підтвердити або спростувати ефективність тієї роботи, яка здійснюється за фіксованими показниками або відкоригувати попередню оцінку в той чи інший бік. Складовою такого функціонального обстеження є, зокрема, здійснення контент-аналізу засобів масової інформації з метою визначення соціальної ефективності окремих органів виконавчої влади.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою регіонального та муніципального управління
Хмельницького інституту регіонального управління та права
(протокол № 1 від 8 вересня 2004 року)*

*Кіндзерський С.А.,
заступник голови Хмельницької обласної
державної адміністрації*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ (на прикладі Хмельницької області за 2003 рік)

Відповідно до ст. 3 Конституції України¹, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Такий підхід держави до ролі та місця людини в системі соціальних пріоритетів означає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, їх утвердження і забезпечення є головним обов'язком держави.

Пріоритетом державної політики є підвищення добробуту всіх верств населення, подолання бідності, що передбачає, у першу чергу, забезпечення продуктивної зайнятості населення.

Метою цієї статті є проведення комплексного аналізу забезпечення виконання програми зайнятості населення в Україні на прикладі Хмельницької області.

З огляду на те, що ситуація на ринку праці залежить насамперед від фінансово-економічного стану підприємств, в Хмельницькій області проводиться постійна робота, спрямована на залучення в економіку інвестицій, забезпечення стабільного економічного зростання.

¹ Конституція України від 28 червня 1996 року // ВВРУ. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

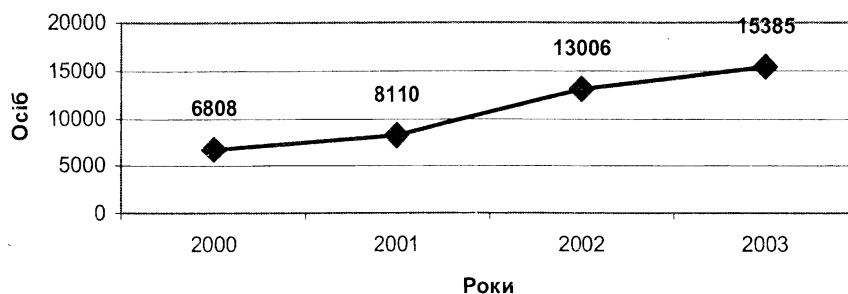
Соціально-економічний стан області у 2001-2003 роках характеризувався позитивними тенденціями збільшення промислового виробництва. Так, у 2001 році обсяги продукції зросли проти попереднього року на 10,8 %, у 2002 - на 2,8 %, у 2003 році - на 13,8 відсотка. У структурі промислової продукції області провідне місце належить підприємствам обробної промисловості, які щорічно збільшували виробництво продукції. У 2003 році досягнуто приріст (6,7 %) на підприємствах харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів, де вироблено 44,5 % продукції обробної промисловості. Високими темпами зростали обсяги продукції у хімічній та нафтохімічній промисловості (у 2001 році - у 5 разів, у 2002 році - на 41,0 %, у 2003 році - на 48,8 %), металургії та обробленні металу (на 23,3 %, 39,5 %, 126,8 % відповідно).

Стабільний щорічний приріст обсягів будівництва мав місце на будівельних підприємствах усіх форм власності, що працюють за контрактами підяду (за 2001 рік - 9,9 %, за 2002 рік - 4,2 %, за 2003 рік - 29,3 %).

Споживчий ринок області характеризувався збільшенням обороту роздрібною торгівлі (за 2001 рік - на 10,1 %, за 2002 рік - на 12,1 %, за 2003 рік - на 15,2 %), більше половини якого припадає на організовані і неформальні ринки.

Щороку збільшувалась кількість введених у дію нових робочих місць. Так, якщо у 2001 році було створено 8,1 тис. робочих місць, то у 2003 році розпочали роботу на нововведених робочих місцях 15,4 тис. осіб, що в 1,9 разів більше, ніж у 2001 році та на 18,3 % більше ніж у 2002 році (програмою зайнятості населення на 2003 рік в області передбачалось працевлаштувати на новостворені підприємствами та організаціями усіх форм власності робочі місця 14,0 тис. осіб).

Розширення сфери прикладання праці за рахунок створення нових робочих місць у 2000-2003 роках по Хмельницькій області

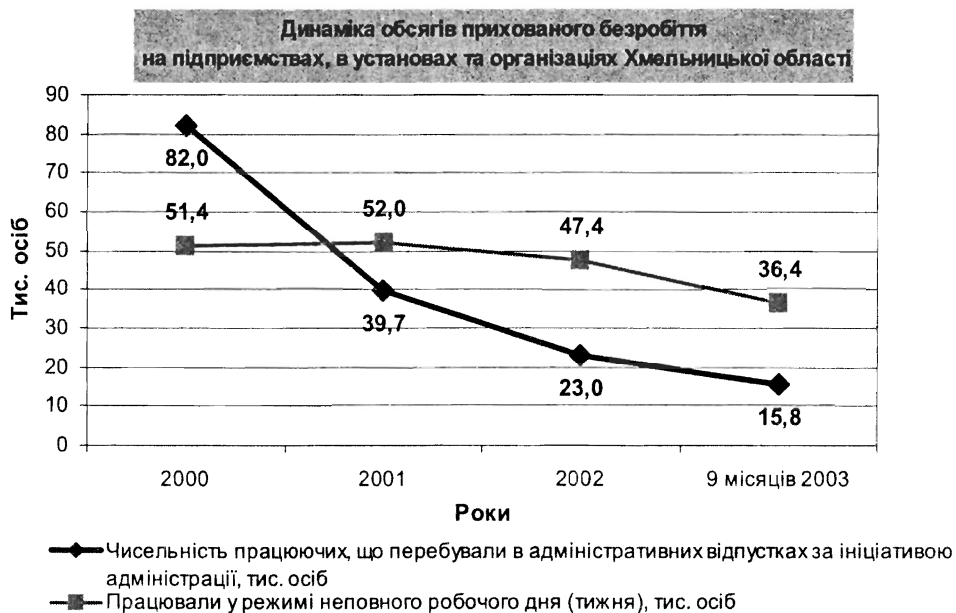

Майже 2,6 тис. осіб працевлаштовано на нові робочі місця в економіці, 12,8 тис. - в інших сферах економічної діяльності. На робочі місця, введені в економіці області, працевлаштовано: в обробній промисловості - 1,1 тис., оптовій і роздрібній торгівлі - 0,5 тис., у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві - 0,2 тис. осіб, що становить відповідно 42,7, 20,5 та 9,5 % загального числа працевлаштованих на новостворені робочі місця. Так, 166 нових робочих місць створено на ДП "Новатор", 65 - Славутському комбінаті "Будфарфор", 62 - ВАТ "АК АДВІС", 30 - ВАТ "Хмельницький цукровий завод", 17 - ВАТ "Темі" тощо.

Мають тенденцію до суттєвого скорочення обсяги прихованого безробіття. Так, якщо у 2001 році в адміністративних відпустках за ініціативою адміністрації перебувало 39,7 тис. осіб (10,0 % до загальної кількості працівників), то у 2002 році - 23,0 тис. (6,3 %). Зменшилось число

працюючих у режимі неповного робочого дня (тижня) з 52,0 тис. осіб (13,1 %) у 2001 році до 47,4 тис. (13,0 %) у 2002. Протягом 9 місяців 2003 року в адміністративних відпустках за ініціативою адміністрації перебували 15,8 тис. осіб, в умовах неповного робочого дня (тижня) працювало 36,4 тис. осіб, що відповідно на 4,4 тис. осіб (21,9 %) та 6,8 тис. осіб (15,8 %) менше порівняно з січнем-вереснем 2002 року.

Певні досягнення в економіці області, реалізація законів України “Про зайнятість населення”, “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”, “Про затвердження Державної програми зайнятості населення на 2001-2004 роки”, постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 1139 “Про заходи організації виконання актів законодавства з питань зайнятості населення”, виконання заходів обласної програми зайнятості вплинули на ситуацію у сфері зайнятості.

Зменшились обсяги та стабілізувався рівень безробіття, визначені за методологією МОП. Так, протягом січня-вересня 2003 року чисельність безробітних осіб у віці 15-70 років зменшилась порівняно з аналогічним періодом 2002 року на 4,2 % і склала 83,1 тис. осіб, рівень безробіття залишився на рівні січня-вересня 2002 року: 13,2 % серед економічно активного населення у віці 15-70 років та 14,1 % серед економічно активного населення працездатного віку.

Зросли обсяги працевлаштування за сприяння служби зайнятості, збільшилась кількість професій, за якими проводилось навчання та перенавчання незайнятих громадян, зросли обсяги та розширено види громадських робіт, збільшилась потреба підприємств у працівниках, скорочено середню тривалість безробіття.

У результаті реалізації заходів програм зайнятості населення, розроблених та затверджених у 2001-2003 роках, соціальними послугами з працевлаштування, профпідготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та організації громадських робіт щорічно було охоплено від 37,2 тис. до 42,7 тис. незайнятих громадян, зареєстрованих у службі зайнятості, що становило більше половини чисельності незайнятих громадян, які перебували на обліку.

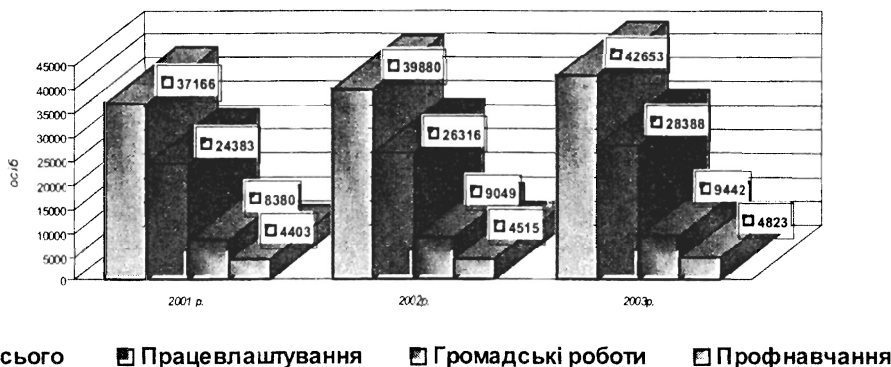

За сприяння служби зайнятості протягом 2003 року було працевлаштовано 28,4 тис. осіб, що на 16,4 % більше, ніж за 2001 рік. Показник рівня працевлаштування зріс з 33,1 % у 2001 році до 35,4 % у 2003 році.

Одним з важливих заходів активної політики на ринку праці є підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації незайнятого населення. Протягом 2003 року навчання проходили 4,8 тис. безробітних, що на 9,5% більше ніж протягом 2001 року, кількість професій, за якими проводилось навчання, збільшилась з 68 до 105.

Поряд з працевлаштуванням на постійних засадах одним із напрямів реалізації політики зайнятості є організація громадських робіт. У таких роботах протягом 2003 року брали участь понад 9,4 тис. осіб, що на 12,7 % більше, ніж у 2001 році. Найбільш активно організовувались громадські роботи - у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (50,4 %), охороні здоров'я та соціальній сфері (11,2 %), обробній промисловості (9,3 %). Використовувались різні напрями організації громадських робіт: наведення належного санітарного стану та благоустрою селищ і міст, сільськогосподарські роботи, догляд за хворими, самотніми громадянами похилого віку та інвалідами, ремонтні роботи в закладах освіти та дитячих садках, відбудова історико-архітектурних пам'яток тощо.

Динаміка активних заходів соціального захисту незайнятого населення

Створено та постійно поновлюється банк даних про види та місця проведення сезонних робіт. У 2003 році укладено 118 договорів на проведення сезонних робіт, згідно з якими було працевлаштовано 2,7 тис. осіб (у 2001 році - 2,1 тис. осіб).

На підвищення якості надання соціальних послуг незайнятому населенню, зареєстрованому в державній службі зайнятості, направлено застосування Єдиної технології обслуговування незайнятого населення. З переходом центрів зайнятості області на роботу за Єдиною технологією обслуговування незайнятого населення встановлено партнерські відносини між службою зайнятості та роботодавцями області. На замовлення роботодавців служба зайнятості організовує навчання, перенавчання, підвищення кваліфікації безробітних за професіями, в яких є потреба. Проводяться семінари, наради, зустрічі, індивідуальні бесіди з керівниками підприємств, організацій та установ, на яких обговорюються питання щодо законодавства про зайнятість, працевлаштування на заброньовані робочі місця, отримання дотацій з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для

створення додаткових робочих місць тощо. Створено оперативний банк даних щодо вільних робочих місць у розрізі базових центрів зайнятості, який оновлюється двічі на місяць. Вакансії, які базові центри зайнятості вважають за доцільне включити в обласний банк даних, передаються електронною поштою для загального користування усіма центрами зайнятості області. Завдяки впровадженню ЄТОНН ліквідовано черги під час прийому громадян у центрах зайнятості, підвищено продуктивність праці спеціалістів.

Сприяє процесу створення нових робочих місць надання роботодавцям дотацій з Фонду загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття для працевлаштування безробітних, за рахунок яких у 2003 році введено в дію 526 робочих місць (у 2001 році - 333, 2002 році - 467 робочих місць).

Активізовано роботу служби зайнятості області по залученню безробітних до підприємницької діяльності, самозайнятості. Так, якщо у 2001 році для зайняття підприємницькою діяльністю було виплачено одноразову допомогу по безробіттю 501 особі, то протягом 2003 року таку допомогу отримали 1149 безробітних (програмою передбачено здійснити 1,0 тис. таких виплат), з них 237, або кожен п'ятий, - молоді люди віком до 28 років.

З метою сприяння зайнятості громадян, що потребують соціального захисту і не можуть на рівних конкурувати на ринку праці, на підприємствах, в організаціях та установах відповідними розпорядженнями місцевих органів влади у 2003 році заброньовано 6,2 тис. робочих місць, більше половини з яких (3,7 тис.) становили робочі місця для молоді, якій надається перше робоче місце.

Молодь постійно інформується про наявність вільних робочих місць, бажаним зайнятися підприємницькою діяльністю надаються конкретні методичні рекомендації. Молоді люди беруть активну участь у профнавчанні та підвищенні кваліфікації: їх чисельність становить більше половини усіх незайнятих громадян, для яких організуються такі заходи.

У минулому році навчання молоді здійснювалося за 67 професіями. Найбільшим попитом користувались професії: кравець, швачка, кухар-кондитер, оператор комп'ютерного набору, електрозварник, перукар, слюсар по ремонту автомобілів.

З метою сприяння розвитку мережі молодіжних центрів праці та бізнес-центрів на підтримку програм діяльності обласного молодіжного центру праці у 2003 році виділено з обласного бюджету 5,0 тис. грн. та надано допомогу у придбанні оргтехніки на суму 1,0 тис. гривень. Працевлаштовано на постійну та тимчасову роботу 156 молодих осіб, надано 438 інформаційно-консультаційних послуг.

У м. Старокостянтиніві створено та діє молодіжний бізнес-центр, з грудня 2003 року розпочав роботу міський молодіжний центр праці, проведено зустрічі з молодими підприємцями міста „Сучасне законодавство у сфері підприємництва” та видано перший випуск інформаційного бюлетеня, присвяченого молодіжним проблемам. Також створено молодіжний центр праці у Новоушицькому районі.

Діють спеціалізована служба вторинної зайнятості “Студентська біржа праці” при Кам'янець-Подільському міському центрі соціальних служб для молоді, спеціалізовані служби “Молодіжний центр праці” при Хмельницькому міському центрі соціальної допомоги молоді та “Молодіжна біржа” Ярмолинецького районного центру соціальних служб для молоді.

Для забезпечення профорієнтаційної та психологічної підтримки випускників загальноосвітніх шкіл, дітей-сиріт та осіб, що перебувають на обліку в комісії по справах неповнолітніх, обласною службою зайнятості проводяться інформаційні семінари та надаються індивідуальні консультації, які допомагають вибрати майбутню професію і навчальний заклад для її здобуття. Традиційними стають “Ярмарки вакансій”, профорієнтаційні тренінги, тематичні бесіди,

профуроки, профзустрічі, “Дні відкритих дверей” в унавчальних закладах і в центрах зайнятості, засідання виїзних Клубів-діалогів, що сприяє всебічному інформуванню молоді. У 2003 році профорієнтаційними послугами було охоплено 11,8 тис. учнів загальноосвітніх шкіл. Професійне навчання за сприяння служби зайнятості проходили 506 випускників загальноосвітніх шкіл та 5 дітей-сиріт.

Проведено 3 групові профорієнтаційні консультації (охоплено 180 осіб), 4 тренінги “Ділове спілкування” (охоплено 64 особи).

Надавались консультації молоді з питань відкриття власної справи (для сільської молоді - під час виїздів Мобільного консультативного пункту), ведення бізнесу за спрощеною системою оподаткування, отримання одноразової фінансової допомоги по безробіттю для відкриття приватної справи (таку допомогу по області отримали понад 0,6 тис. осіб).

Організовано групову консультацію “Молодь на ринку праці”(Волочиський РЦССМ) та анкетування “Професійна орієнтація молоді”(Городоцький РЦССМ).

З вересня по жовтень 2003 року в рамках Всеукраїнського фотоконкурсу «Шляхами молодіжних трудових загонів» в області було проведено регіональний тур фотоконкурсу, за результатами якого 7 кращих робіт було направлено на фінальний тур.

У квітні – травні 2003 року проведено місячник профорієнтаційної роботи, у рамках якого було організовано професійне навчання та перенавчання 2,2 тис. осіб за 47 робітничими професіями, у тому числі 1,7 тис. молодих людей, що становить 56,8% від загальної кількості незайнятих громадян, для яких було організовано навчання. Проводилися “круглі столи”, семінари з питань працевлаштування та профорієнтації молоді, тижні професійних знань у загальноосвітніх школах, презентації професій, що користуються попитом на ринку праці. У ході місячника спеціалістами районних та міських центрів соціальних служб для молоді, центрів зайнятості було здійснено 22 виїзди в сільські школи, під час яких проводилися анкетування та опитування старшокласників загальноосвітніх шкіл з профорієнтаційної тематики “Профорієнтаційні цінності”, “Вибір професії”, лекції на тему “Молодь на ринку праці”.

Розповсюджувалися буклети, довідники, брошури з питань профорієнтації, техніки пошуку роботи, довідники про перелік навчальних закладів. Так, у Кам’янець-Подільському районі було виготовлено і розповсюджено довідники “Куди піти навчатися” та “Довідник з працевлаштування молоді”.

Дні відкритих дверей вищих навчальних закладів області та України відбулися у Ярмолинецькому, Полонському, Старокостянтинівському районах.

Протягом року центрами зайнятості області проводилась профорієнтаційна робота серед незайнятої молоді: профпослугами скористались понад 16 тис. осіб. Крім того, отримали профпослуги 10,9 тис. осіб, що навчаються у навчальних закладах області, із них - 9,1 тис. учнів загальноосвітніх шкіл. У Полонському районі вийшла телепередача молодіжної студії “Крок” на тему “Азбука вибору професії”, у районній газеті “Новий шлях” – стаття “Як стати студентом?”.

Вжиті заходи щодо працевлаштування, профнавчання та професійної орієнтації молоді сприяли зменшенню числа незайнятих людей віком до 28 років, які перебували на обліку у службі зайнятості, з 25,8 тис. у 2001 році до 24,1 тис. у 2003 році, або на 6,5 відсотка.

Організовувалась робота із залучення до трудової діяльності молоді, що навчається.

У рамках Всеукраїнської акції “Молодіжні трудові загони” для роботи 2 молодіжних трудових загонів на базі СПТУ № 3 с. Базалія Теофіпольського району з державного бюджету використано 4,0 тис. грн. (залучено 56 учнів села до ремонтно-будівельних та громадських робіт).

З обласного бюджету використано 7,1 тис. грн. на підтримку руху молодіжних трудових загонів, зокрема 5,0 тис. грн. - для діяльності 2 загонів на базі СТОВ с. Мала Стружка Новоушицького району (залучено 34 особи учнівської та безробітної молоді кількох сіл до сільськогосподарських робіт) та 2,1 тис. грн. - для роботи 2 студентських будівельних загонів Хмельницького державного університету (залучено 50 студентів до проведення ремонтно-будівельних та громадських робіт по впорядкуванню території студмістечка, навчальних корпусів, гуртожитків університету). Крім того, на базі університету спільно з обласним осередком Асоціації профспілкових організацій студентів було створено 8 студентських ремонтно-будівельних загонів, де протягом липня-серпня 2003 року працювали понад 80 студентів (на ремонтно-будівельних роботах у будинку молоді "Проскурів", спортивному комплексі, актовому залі, навчальних корпусах, студентських гуртожитках та у ботанічному саду університету).

Загалом у 2003 році у 14 молодіжних трудових загонах працювало понад 200 молодих людей, у 343 літніх таборах праці та відпочинку - 22,6 тис. учнів загальноосвітніх шкіл.

Значна увага в області приділяється професійно-освітній підготовці кадрів, підвищенню якості робочої сили. Чисельність випусників професійно-технічних навчальних закладів області становила: у 2001 році - 7,0 тис., 2002 році - 6,2 тис., 2003 році - 6,0 тис. осіб, навчальних закладів I-IV рівнів акредитації - відповідно 9,8 тис., 10,7 тис. та 9,7 тис. осіб.

Трудову діяльність розпочала більшість випусників. Так, у 2003 році число випусників професійно-технічних навчальних закладів, які були працевлаштовані за набутою професією, становила 4,8 тис. осіб, з них 4,4 тис. (92 %) - за договорами з підприємствами та організаціями. Понад 28 % випусників було працевлаштовано у сільському господарстві, майже 19 % - у будівництві, 18 % - у житлово-комунальному господарстві і невиробничих видах побутового обслуговування, 16 % - в торгівлі і громадському харчуванні, 15 % - у промисловості. 242 випусникам, які повинні були розпочати роботу на підприємствах і в організаціях згідно з укладеними договорами, відмовлено у працевлаштуванні. З числа випусників вищих навчальних закладів денної форми навчання близько 71 % працевлаштовано на підприємства, в організації та установи.

Частина випусників звертається за допомогою у працевлаштуванні до служби зайнятості. Так, протягом 2001 року звернулось до центрів зайнятості області та було зареєстровано 1127 випусників професійно-технічних закладів освіти та 1065 - випусників вищих закладів освіти (у 2002 році - 771 та 928, 2003 році - 655 та 888 випусників відповідно).

Як свідчать наведені дані, щорічно потребують допомоги у працевлаштуванні в середньому десята частина випусників, щодо яких службою зайнятості щоквартально проводиться моніторинг (у розрізі навчальних закладів, професій). Дані моніторингу подаються управлінню освіти і науки облдержадміністрації.

З метою підвищення якості робочої сили в області запроваджуються сучасні модульні технології підготовки кадрів безпосередньо на виробництві, в навчальних закладах, у тому числі для навчання безробітних громадян. Банк даних навчально-програмної документації, якою забезпечується навчальний процес, налічує 189 навчальних програм, у тому числі 31 модульна з 22 професій. У 2003 році за модульною системою проходило навчання за 8 професіями 309 безробітних.

Обласним центром модульного професійного навчання постійно надається інформаційно-методична допомога педагогічним працівникам області з питань впровадження модульної системи навчання.

З метою подолання довготривалого безробіття в області поширюються нові напрями професійного навчання зареєстрованих безробітних: на замовлення роботодавців, за індивідуальними планами і програмами, стажування безпосередньо на робочих місцях тощо. Так, за індивідуальною формою, яка дає можливість оперативно задовольнити потребу підприємств у кадрах, на замовлення 127 працевлаштовано за 92 професіями проходили навчання більше 0,9 тис. безробітних, усіх працевлаштовано. На замовлення таких відкритих акціонерних підприємств, як “Хмельницькзалізобетон”, “Пригма-Прес”, “Укрелектроапарат”, “Кам’янець-Подільський електромеханічний завод”, “Красилівський машзавод” проходили підготовку токарі, фрезерувальники, складальники трансформаторів, слюсарі-сантехніки, слюсарі з механоскладальних робіт тощо. Впроваджувалося стажування безробітних як форма підвищення кваліфікації. Протягом 2003 року стажування проходили 168 осіб за 42 робітничими професіями.

Збереженню і створенню робочих місць, розвитку підприємництва та самостійній зайнятості населення сприяє реалізація регіональної програми розвитку малого підприємництва Хмельницької області на 2003-2004 роки, затвердженої рішенням 5 сесії обласної ради від 28 січня 2003 року №5. Пріоритетними завданнями програми є створення належних умов для розвитку малого підприємництва, що сприятиме створенню нових робочих місць на ринку праці.

На виконання заходів зазначеної програми прийнято відповідні розпорядження голови облдержадміністрації щодо забезпечення підтримки та подальшого розвитку підприємницької діяльності в області. Вжито заходів по недопущенню фактів примусового залучення коштів суб’єктів підприємницької діяльності, внесення яких є добровільним або не передбачено чинним законодавством.

Оновлено склад координаційної ради з питань розвитку підприємництва при облдержадміністрації, до якої увійшли представники громадських об’єднань підприємців, представники місцевих органів виконавчої влади, податкової служби тощо. Відповідні ради створено в усіх районах і містах області.

Суб’єктам підприємницької діяльності забезпечено рівні з іншими суб’єктами господарювання умови оренди, оплати комунальних послуг, виділення земельних ділянок тощо.

Сприяє зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, зокрема молоді, реалізація заходів Державної програми підтримки молодіжного підприємництва 2002-2005 роки. З метою системного пошуку обдарованих молодих людей, які цікавляться економікою, надання їм можливості самореалізації через залучення їх до наукової діяльності, малого підприємництва з грудня 2002 по березень 2003 року проводився обласний тур Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді, за підсумками якого на фінальний тур конкурсу подано 3 кращі бізнес-плани. Підготовлено до видання інформаційний довідник щодо проведення щорічного конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді.

Проведено обласний тур першого Всеукраїнського Конкурсу “Молода економіка”, підсумки якого підведені у листопаді 2003 року. Всі учасники відзначені подарунками та грамотами, переможці - грошовими преміями “Інституту реформ”.

4-6 липня 2003 року у м. Кам’янці-Подільському Українська соціал-демократична молодь і Державний комітет України у справах сім’ї та молоді презентували перший етап програми “Власна справа на селі”, яка має на меті створення умов для молодіжного підприємництва в сільській місцевості, подолання молодіжного безробіття та розвиток інфраструктури села шляхом організаційно-методичної, інформаційної підтримки молодіжної підприємницької ініціативи. У заході брали участь 40 учасників з 21 регіону України.

За участю Всеукраїнської ради молодих підприємців 23 грудня 2003 року проведено засідання “круглого столу” з питання “Молодіжне підприємництво: проблеми та перспективи розвитку в Україні та Хмельницькій області”.

Під час щорічної обласної молодіжної акції “Подільський Оскар”, що проводилася до Дня молоді, у номінації “Молодий підприємець року” було визначено молодих підприємців області.

У 2003 році розпочали діяльність 3 нових бізнес-центри та бізнес-інкубатор.

Бізнес-інкубатором передпідготовки та працевлаштування військовослужбовців запасу та членів їх сімей при Хмельницькому державному університеті у співпраці з Міністерством оборони Великобританії, згідно із спільним українсько-британським проектом, здійснюється другий етап передпідготовки колишніх військовослужбовців по 4 професіях, у тому числі “Менеджмент підприємницької діяльності”. Запроваджено курс навчання по програмі TASCIS.

З обласного бюджету у 2003 році виділено 250 тис. грн. для поповнення Регіонального фонду підтримки підприємництва, профінансовано 5 проектів суб’єктів підприємництва. Одним із критеріїв конкурсного відбору проектів було забезпечення створення нових робочих місць.

У м. Хмельницькому діє обласний центр розвитку підприємництва по наданню консультативних послуг молоді, жінкам та безробітним. За підтримки USAid Winrock International Асоціацією жінок у бізнесі впроваджується проект “Жіночому підприємництву - професійну правову та інформаційно-консультативну підтримку”, під час реалізації якого у віддалених районах області створено 6 груп - учасників тренінгових програм з числа жінок-підприємців. Працює “Гаряча лінія”, завдяки якій щодня жінки-підприємці можуть отримати консультацію з проблемних питань ведення бізнесу.

Для 2,8 тис. безробітних було організовано навчання за 20 професіями, орієнтованими на самозайнятість, малий бізнес. З метою орієнтації безробітних на підприємництво в центрах зайнятості було проведено 277 спеціальних семінарів, в роботі яких взяли участь 4,1 тис. безробітних. На курсах цільового призначення “Основи підприємницької діяльності” навчалися 0,9 тис. безробітних. Набуває поширення підприємницька діяльність, спрямована на виготовлення виробів для будівництва (виготовлення шлакоблоків, тротуарної плитки, бордюрів, облицювальної плитки, броньованих дверей). Найбільш поширені види підприємницької діяльності: торговельно-посередницька, надання транспортних та перукарських послуг, ремонт побутової техніки, взуття, автомобілів, вирощування та продаж сільськогосподарської продукції, пошиття одягу. Впроваджуються нові напрями підприємницької діяльності: організація олієдавильних цехів, інкубація яєць та виведення молодняку птиці, виготовлення сухофруктів, вирощування грибів, ветеринарні послуги, надання Інтернет-послуг тощо.

У 2002-2003 роках Асоціацією “Поділля Перший” за підтримки облдержадміністрації здійснювався проект “Впровадження кластерної моделі для активізації місцевого економічного розвитку в північних регіонах Хмельницької області”, в рамках якого проведено ряд семінарів, проаналізовано конкурентоспроможність регіонів, окремих малих міст та створено 3 Центри стратегічного планування (Шепетівка, Славути, Ізяслав). На даний час розробляється проект “Регіон сталого розвитку “Стара Волинь”, який буде впроваджуватись у семи районах області, у т.ч. малих містах Нетішині, Славуті, Старокостянтиніві, Ізяславі, Шепетівці, Волочиську, Полонному.

Для реалізації державної політики у сфері зайнятості відновлено роботу обласного координаційного Комітету сприяння зайнятості населення, до якого на паритетних засадах увійшли представники від органів виконавчої влади, профспілок і роботодавців.

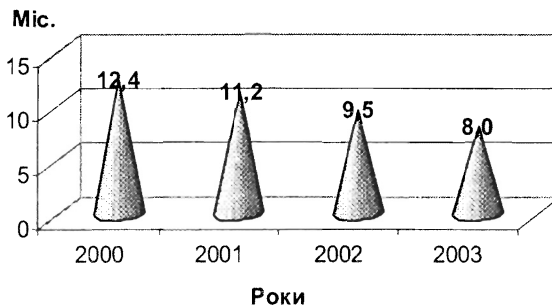
З метою заохочення роботодавців до підвищення ефективності діючих і створення нових робочих місць в області, починаючи з 2000 року, згідно з постановою Кабінету Міністрів України

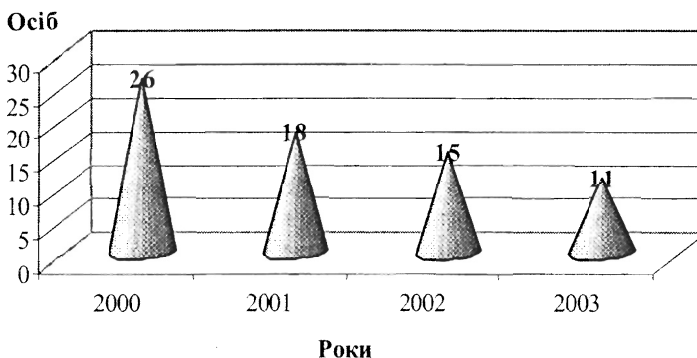
від 25 листопада 1999 р. № 2135 та відповідним розпорядженням голови облдержадміністрації від 30 грудня 1999 р. № 503 із змінами та доповненнями до нього проводиться Всеукраїнський конкурс на звання "Кращий роботодавець року". Так, за підсумками 2002 року 15 підприємств області визнано переможцями конкурсу на обласному рівні, 3 з яких (Славутський комбінат "Будфарфор", Старокостянтинівський завод залізобетонних шпал та виробниче підприємство "Зеніт" Хмельницького району) посіли призові місця на державному рівні.

У результаті заходів, вжитих органами виконавчої влади спільно з профспілками та роботодавцями, число безробітних, зареєстрованих службою зайнятості, скоротилось з 29,1 тис. осіб станом на початок 2001 року до 27,8 тис. на початок 2004 року, або на 4,5 відсотка, знизився рівень зареєстрованого безробіття – з 3,8 до 3,7 %, зменшилися навантаження на одне вільне робоче місце з 26 до 11 осіб та середня тривалість безробіття – з 11,2 до 8 місяців.

Середня тривалість безробіття, міс.

Навантаження на одне вільне робоче місце на кінець року, осіб

Разом з тим, у сфері зайнятості населення області залишаються проблеми, розв'язанню яких з боку органів виконавчої влади приділяється постійна увага.

Негативно впливають на стан ринку праці області показники роботи окремих галузей, підприємств, 45% підприємств області - збиткові. Так, у целюлозно-паперовій та поліграфічній

промисловості обсяги продукції проти 2002 року скоротились майже на третину, що у певній мірі є результатом спаду виробництва у ВАТ “Понінківський картонно-паперовий комбінат”. Збитково працюють і не можуть розрахуватись із своїми кредиторами Хмельницькі ВАТ “Завод “Нева” та “Катіон”, Кам’янець-Подільські заводи: дереворіжучого інструменту “Мотор”, “Електрон”, “Автоагрегат”, Славутське ВАТ “Силікат” та ряд інших, де шляхом застосування механізму санації та банкрутства, реструктуризації виробництва, виведення з експлуатації нерентабельних виробництв здійснюється відновлення їх платоспроможності.

Потребує поліпшення інноваційна діяльність підприємств, якою у 2003 році займались лише 17 підприємств, або 6,1% від загальної кількості діючих промислових підприємств.

Обсяг продукції сільського господарства за 2003 рік у всіх категоріях господарств у порівнянних цінах скоротився проти 2002 року на 10,7%, у т.ч. на сільськогосподарських підприємствах - на 27,1%, в основному за рахунок значного скорочення валового збору зернових культур. Через несприятливі погодні умови в зимовий період 2002-2003 років загинула значна частина посівів озимих культур, а це суттєво вплинуло на обсяги виробництва зерна у 2003 році, зменшення поголів'я худоби, що спричинило спад виробництва м'яса та молока та зменшення обсягів товарної продукції, що випускається підприємствами м'ясопереробної галузі.

Проблемами в області є значна сума боргу по заробітній платі (59,5 млн. грн. станом на 1 січня 2004 року), низький рівень заробітної плати, особливо у сільському господарстві, який значно менше встановленого державою мінімального розміру заробітної плати.

Реформування форм власності, структури підприємств, їх реорганізація спричинили скорочення числа зайнятих в економіці, збільшення чисельності незайнятих громадян. Так, якщо у 2000 році середньооблікова чисельність штатних працівників, зайнятих в економіці області, становила 427,0 тис. осіб, то у 2001 році - 397,8 тис., у 2002 році - 365,0 тис., за 9 міс. 2003 року - 336,4 тис. осіб, тобто щороку зменшується на 7-8 відсотків. Ще більшими темпами зменшується число зайнятих у сільському господарстві: з 146,6 тис. осіб у 2000 році до 133,8 тис. у 2001 році (на 8,7%) та до 112,2 тис. у 2002 році (16,1 відсотка). У січні-вересні 2003 року у сільському господарстві працювало 91,6 тис. осіб, що на 21,7 відсотка менше, ніж у січні-вересні 2002 року.

З підприємств, установ та організацій області вибуло з різних причин 68,9 тис. осіб (на 11,7% більше ніж за відповідний період 2002 року), тоді як прийнято лише 52,2 тис. осіб (на 1,5% більше). Зменшення числа працюючих відбулося під впливом ряду чинників, серед яких – скорочення чисельності (штату) у зв'язку з реорганізацією виробництва, вимушена неповна зайнятість на підприємствах, недостатній рівень заробітної платні.

Здійснюється постійний контроль за об'рунтованістю вивільнення працівників з виробництва. З цією метою списки підприємств щодо вивільнення більше 10% працюючих не приймаються службою зайнятості без попереднього погодження з райдержадміністрацією, міськвиконкомом, надсилаються відповідні листи, копії яких надаються в органи місцевої влади тощо. В практику увійшли попереднє погодження зі службою зайнятості списків на вивільнення працівників, співбесіди з керівниками підприємств щодо збільшення попиту на робочу силу, створення робочих місць. Однак, незважаючи на вжиті заходи, протягом 2003 року з підприємств, установ та організацій через реорганізацію виробництва, скорочення чисельності (штату) вивільнено 6,0 тис. працівників проти 5,7 тис. у 2002 році.

Разом з тим зростає потреба у висококваліфікованих працівниках (як службовцях, так і робітниках). Підвищуються вимоги до рівня освіти та кваліфікації осіб – претендентів на вакантні робочі місця, наявні на підприємствах, в організаціях та установах області. Так, якщо питома вага працівників, які закінчили заклади освіти 1-4 рівнів акредитації, у загальній чисельності

зайнятих у 2001 році складала 35,6 % (141,9 тис. осіб), то у 2002 році - 38,9 % (142,1 тис. осіб), у промисловості - відповідно 32,3 % (27,4 тис. осіб) і 34,4 % (25,8 тис. осіб), будівництві - 28,2% (3,6 тис. осіб) і 32,4 % (3,8 тис. осіб), сільському господарстві - 11,4 % (15,2 тис. осіб) і 12,4 % (13,9 тис. осіб).

Структурні, організаційні, технологічні та інші зміни в економіці області, як і в цілому країні, висувають високі вимоги до рівня кваліфікації персоналу підприємств, установ та організацій. Пропозиція робочої сили ще не у повній мірі відповідає цим вимогам, що підтверджується наявністю у центрах зайнятості області значної кількості вільних робочих місць, які не можуть бути заповнені з цієї причини.

Система профтехосвіти не в змозі підготувати робітників 5-6 розряду, внаслідок чого виникають труднощі в задоволенні потреб ринку праці у кваліфікованій робочій силі. Поліпшити ситуацію дозволяє підготовка працівників високої кваліфікації безпосередньо на виробництві, обсяги якої щорічно зростають. Так, у 2002 році на підприємствах, в установах та організаціях області (які звітують органам статистики за формою № 6-ПВ) пройшли підготовку, перепідготовку та навчались суміжним професіям 4,9 тис. працівників (1,3 % до загальної чисельності штатних працівників облікового складу), підвищили свою кваліфікацію 25,9 тис. осіб (7,1 %) проти 4,1 тис. осіб (1,1 %) та 18,1 тис. осіб (4,7 %) відповідно у 2001 році.

Так, на ВП "ХАЕС" (Хмельницька атомна електростанція, м. Нетішин) постійно вдосконалюється цільове використання трудових ресурсів та підвищення якості робочої сили. Кадровою службою підприємства ведеться банк даних персоналу, що відповідає вимогам підприємства і яким користуються при підборі персоналу.

Професійну підготовку, підвищення кваліфікації працівників підприємства організовано на базі учбово-тренувального центру та у навчальних закладах і організаціях. В учбово-тренувальному центрі проводиться професійна підготовка та підвищення кваліфікації персоналу управління, оперативного та ремонтного складу, персоналу технічної підтримки, інструкторського складу як у межах потреб ВП "ХАЕС" відповідно до вимог діючих галузевих та міжгалузевих стандартів і нормативних документів України, так і персоналу атомних станцій країн СНД. Свою діяльність учбово-тренувальний центр проводить на підставі ліцензії.

Для підготовки висококваліфікованих спеціалістів ВП "ХАЕС" укладено договори з такими навчальними закладами, як Національний технічний університет України "КПІ", Севастопольський Національний інститут ядерної енергії та промисловості, Одеський національний політехнічний університет. Крім того, персонал ВП "ХАЕС" здобуває суміжні професії, підвищує свою кваліфікацію, навчаючись у вищих навчальних закладах.

Також у м. Нетішині функціонує учбово-курсний комбінат при ВАТ "УБ ХАЕС". З метою виконання завдань по добудові 2-го енергоблоку ХАЕС та житлово-побутових об'єктів міста велика увага приділяється спеціальній підготовці інженерно-технічного персоналу із залученням іногородніх фахівців.

З метою усунення дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили, формування перспективного плану підготовки кадрів за рахунок бюджетних коштів в області, на виконання доручення голови облдержадміністрації від 24.01.2003 року № 70/33-29-187, управлінням освіти і науки облдержадміністрації проаналізовано потребу районів і міст у спеціалістах, яких готують вищі навчальні заклади, що належать до обласної комунальної власності. Відповідно сформовано потребу у підготовці кадрів за бюджетні кошти для Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту. Аналогічну роботу проведено стосовно потреби у спеціалістах охорони здоров'я і культури.

Прийом на навчання у професійно-технічні навчальні заклади здійснюється за направленнями аграрних господарств та промислових підприємств різної форми власності з гарантією подальшого працевлаштування.

Особливої уваги потребує така нова реальність, як сімейне безробіття, коли одночасно не мають роботи двос чи більше членів сім'ї. На обліку в службі зайнятості протягом 2003 року перебувало 4208 членів таких сімей проти 5234 у попередньому році. Це ще одна гостра соціальна проблема. Центри зайнятості створюють умови, які сприяють пом'якшенню кризи у сім'ях, де безробіття стало сімейним явищем. Спеціалісти надають таким безробітним перевагу при працевлаштуванні, залучають їх до професійного навчання та оплачуваних громадських робіт. У 2003 році за сприянням служби зайнятості було працевлаштовано 1043 членів безробітних сімей та одиноких осіб, в тому числі 45 – на додаткові робочі місця, створені за рахунок надання дотацій роботодавцям, 50 членів безробітних сімей одноразово отримали допомогу по безробіттю для організації підприємницької діяльності. Для вирішення проблеми сімейного безробіття необхідно встановити цільове квотування робочих місць на рівні того, що вже гарантується державою для інших категорій соціально незахищених громадян.

Якщо для ринку праці міст обласного значення характерна стійка тенденція зменшення безробіття, то у сільській місцевості відбувається значне збільшення числа безробітних, що негативно впливає на загальний стан ринку праці області. Так, у 2003 році кількість громадян, які звернулись до служби зайнятості за допомогою у працевлаштуванні, зросла в порівнянні з 2001 роком у 1,2 раза. Число безробітних, зареєстрованих службою зайнятості області, збільшилось на 5,1 %: з 26,4 тис. на початок 2003 року до 27,8 тис. станом на 1 січня 2004 року. Рівень зареєстрованого безробіття на початок січня 2004 року становив 3,7 %, що на 0,2 п. п. вище минулорічного показника на цю дату.

Основною причиною зростання числа безробітних селян є призупинення діяльності значного числа сільськогосподарських підприємств, низький рівень заробітної плати у сільському господарстві (за 2003 рік – 133 грн., або 36,4 % прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи), заборгованість з виплати заробітної плати, яка становить понад 60 % загальної суми боргу в економіці області (37,2 млн. грн.).

Для покращення ситуації на ринку праці щороку в області реалізуються заходи плану дій щодо виконання Державної програми зайнятості населення на 2001-2004 роки. Так, на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2003 року № 340-р "Про затвердження плану дій на 2003 рік щодо виконання Державної програми зайнятості населення на 2001-2004 роки" розпорядженням голови облдержадміністрації від 7 серпня 2003 року № 277/2003-р були затверджені відповідні заходи.

З метою аналізу зайнятості сільського населення в області щорічно, починаючи з 2002 року, проводиться обстеження сільського населення щодо його трудової міграції. Згідно з отриманими матеріалами, що надійшли з районів області, станом на 1 квітня 2003 року на роботу за межі місця проживання виїхало 16,4 тис. осіб, з них 35,0 % становлять жінки, 29,6 % - молодь у віці до 28 років.

Питома вага осіб, які виїхали з метою працевлаштування в інших регіонах та за межами держави, у чисельності працездатного сільського населення працездатного віку становить у середньому по області 6,4 відсотка. Порівняно з 2002 роком обсяги трудових мігрантів зросли більш, ніж на третину.

Маятникова міграція сільського населення складає 21,7 тис. осіб, з яких щоденно їздять на роботу в межах району 16,3 тис. осіб (75,2 %), за межі району проживання – 5,4 тис. (24,8 %). Майже третина загального числа маятникових мігрантів припадає на Кам'янець-Подільський та Хмельницький райони.

Серед маятникових мігрантів 41,6 % - жінки, 20,6 % - молодь у віці до 28 років. Середньообласний показник частки маятникових мігрантів у загальній чисельності працездатного сільського населення працездатного віку становить 8,5 %. У порівнянні з 2002 роком загальне число маятникових мігрантів збільшилось на 8,8 відсотка.

Як показав аналіз, процеси трудової міграції активізуються, тобто все більше людей шукають роботу за межами місця проживання, що є своєрідним засобом зниження соціальної напруги на регіональному та загальнодержавному ринках праці, економії значних державних коштів (при певних адміністративних обмеженнях щодо виїзду, більшість трудових мігрантів неминуче стала б клієнтами служби зайнятості, а число безробітних зросло б майже вдвічі з відповідним збільшенням витрат з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття). Позитивною рисою цього процесу є й збільшення доходів окремо взятих сімей (заробітки уможливають придбання житла, товарів тривалого користування, фінансування освіти дітей, започаткування власного бізнесу тощо).

До небажаних наслідків трудової міграції належать: тимчасова втрата регіоном найбільш енергійної та ініціативної частини трудового потенціалу, в тому числі висококваліфікованих працівників, часткова втрата професійних навичок, відсутність правового захисту та гарантій щодо отримання зароблених грошей (стосовно значного числа трудових мігрантів, що шукають роботу за кордоном) тощо.

Для усунення негативних процесів у сфері зайнятості сільського населення області необхідно зберігати діючі та створювати нові робочі місця із своєчасною оплатою праці у сільському господарстві, а також в інших сферах економічної діяльності. В області відкрито 1750 пунктів по заготівлі сільськогосподарської продукції, при сільських радах створюються комунальні підприємства, відкриваються пекарні по випічці хліба, набуває розвитку сільський ("зелений") туризм тощо.

Так, за підтримки фонду "Євразія" та Агенції міжнародного розвитку США у смт. Гриців Шепетівського району реалізується Проект розвитку зеленого туризму, проводяться тренінги, семінари з сільського туризму, учасниками яких є представники різних регіонів України (Київська, Донецька, Харківська, Полтавська, Луганська, Львівська, Вінницька області), а також Білорусі та Молдови. У травні 2003 року у м. Києві члени кластеру сільського туризму "Оберіг" взяли участь у першій всеукраїнській виставці "Українське село запрошує", де було представлено музейні експонати, ручні вишивки, товари народних промислів.

З огляду на вищенаведене, слід зазначити, що сьогодні в Хмельницькій області склалась в цілому сприятлива ситуація в сфері забезпечення виконання програми зайнятості населення в Україні. Однак, в ході реалізації положень цієї програми виявляється ціла низка проблем, як на рівні обласного та районних центрів, так і на рівні сіл. Ми вважаємо, що сприятиме розв'язанню проблем зайнятості населення у сільській місцевості реалізація завдань та заходів обласних програм розвитку сільського господарства області на 2003-2006 роки та соціальної сфери села на період до 2005 року, затверджених рішеннями відповідно шостої позачергової сесії обласної ради від 18 квітня 2003 року № 3 та сьомої сесії від 25 червня 2003 року № 12-7/2003, підтримка започаткування безробітними власної справи (консультації, навчання основам підприємництва, зокрема веденню фермерського господарства, фінансова підтримка), на державному рівні – формування та проведення у сільському господарстві ефективної цінової політики, направленої на досягнення паритету цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, подальше сприяння розвиткові підсобних господарств населення, створення сприятливих умов для залучення ефективних інвесторів для відновлення підприємств, які призупинили свою виробничу діяльність, виділення довгострокових кредитів з низькими процентами ставок для приватних сільськогосподарських

підприємств та селянських фермерських господарств тощо. А з метою зменшення напруженості на ринку праці та соціального захисту безробітних у 2004 році в області буде реалізовано комплекс заходів програми зайнятості населення Хмельницької області на 2004 рік, проєкт якої подано для розгляду та затвердження черговою сесією обласної ради.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою регіонального та муніципального управління
Хмельницького інституту регіонального управління та права
(протокол № 1 від 8 вересня 2004 року)*

Чобак В.В.,

*помічник-консультант
народного депутата України*

ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Питання здійснення регіональної політики та співробітництва з органами місцевого самоврядування, на сьогоднішній день віднесено до повноважень Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, відповідні завдання та функції якого визначаються Положенням про Міністерство економіки, затвердженим Указом Президента України від 23 жовтня 2000 року № 1159.

Центральні органи виконавчої влади здійснюють регіональну політику в межах своїх функціональних повноважень через відповідні територіальні органи в регіонах. Крім того, питання взаємодії з органами місцевого самоврядування, згідно із ст. 119 Конституції України, відносяться до компетенції місцевих державних адміністрацій. Згідно із ст. 118 Конституції України голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Таким чином, створення окремого центрального органу виконавчої влади з питань здійснення регіональної політики та співробітництва з органами місцевого самоврядування вбачається недоцільним, оскільки створення ще однієї управлінської структури (установи) може призвести до дублювання функцій, які відносяться до компетенції Мінекономіки та інших органів виконавчої влади. Вирішення питань реформування механізму управління розвитком регіонів та підвищення ролі місцевого самоврядування повинно вирішуватися не шляхом створення нових управлінських структур з кожного напрямку державної політики, а через прискорення реалізації адміністративної реформи, у тому числі і процесу децентралізації повноважень.

На сьогоднішній день центральними органами виконавчої влади розроблено ряд законопроектів з питань регіонального і місцевого розвитку. Зокрема, підготовлені проєкти Законів України "Про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації" (поданий до Адміністрації Президента України). Ведеться активна робота в рамках створеної робочої групи з підготовки проєкту нової редакції Закону України "Про місцеве самоврядування